

presenetila uporaba sipine kosti za izdelavo kalupa za ulivanje kovin.

Med predavatelji/demonstratorji je izstopal Andrea Testa ("Il Crogiolo" Arte orafa) s temo *Zlatarstvo v antiki: granulacija, lotanje z bakrovimi solmi, serijska proizvodnja votivnih predmetov s pomočjo kalupa*, saj je bil prikaz granulacije, kot so jo po vzhodnih receptih uporabljali Etruščani in pozneje natančno opisal Plinij, fascinanten. Starejši kolegi se morda spominjajo predavanj prof. dr. Z. Vinskega ... a nazoren vpogled v drobne zlate kroglice je vse kaj drugega.

Dario Battaglia (Istituto Ars Dimicandi) iz Bergama je prikazal – v sliki in besedi – načine bojevanja gladiatorjev. Do rezultatov je njihova skupina prišla po mukotrpnem, tudi bolečem in kdaj pa kdaj krvavem, bojevanju z orožjem in opremo (čelada, ščit, prsna plošča ... in s primerjanjem upodobitev in opisov gladiatorjev. Torej res eksperimentalna arheologija. Avtor je tudi napovedal skorajšnji izid knjige o bojevanju gladiatorjev.

Kako se je delal škrlat? je razložila ob kupu nabranih volekov-murexov Cristine Macheboeuf iz Bordeauxa, sodelavka hrvaško-francoskih izkopavanj v Loronu pri Poreču. Ti severnojadranski polži imajo izredno majhno količino, v primerjavi z levantinskimi, dragocene snovi v posebni žlezi in vsakega moramo razbiti in povleči žlezo – kar je pokazala v živo. Potem sledi poseben postopek kuhanja, kar naj bi pokazala nekaj dni pozneje v Poreču.

Neutrudna Narcisa Bolšec Ferri s sodelavkami je pokazala *Kako smo se odjevali* na primeru toge. Kar sedem metrov dolg in dva metra širok kos tkanine je ravno pravšnji, da nam je postavnega manekena odela v togo. Zatrjevala je, da drugače ne gre in da je tehnologijo ugotovila po nešteto poskusih, kar ji seveda verjamemo.

Izkušnje u rekonstrukciji antičnih obredov so nam prikazali navdušenci iz Villadose pri Rovigu (G.A.V. sez. Antropologia Sociale dell'Antichità). Skupina ljubiteljev poskuša na osnovi arheoloških najdb in branja besedil oživiti posamezne scene iz paleovenetskega in rimskega obdobja ob obredih (poroka, dodelitev zemljišč legionarjem, prižiganje ognja) ter prireditve (sojenje, pripoved o Zenobiji, ...). Vodilni motiv sodelavcem je spoznavanje in "razbiranje" dogodka pa tudi druženje.

Maja Crnič (Znanstveno edukacijski centar) iz Višnjana poskuša skozi *Izvannastavnu aktivnost iz eksperimentalne arheologije u osnovnoj školi* oživeti z otroki vsakodnevno dogajanje v kovinskih obdobjih. To vključuje popis arheoloških najdišč, opis predmetov, obdelovanje njive in pridelovanje hrane na starinski način.

Tea Katunaric iz Splita (Umjetnička akademija) se je s skupino sodelavcev/vk lotila pisanja alternativnega planskega Vodiča po Mosoru in Poljici. Vodilo je bilo, da so našteje raznovrstne zanimivosti, od arheologije do arhitektur in rastlinstva, pa tudi legende, ki so vezane na posamezne kraje. Šele ko je vodič izšel, so dobili podporo od lokalnih oblasti.

V okviru strokovnega srečanja je bil predstavljen tudi *Zbornik 1* lanskega, prvega srečanja v Umagu. In ob letu bo izšel tudi *Zbornik (Atti)* tokratnega.

Ob pisanju tega prikaza smo želeli pokazati, da eksperimentalna "arheologija" ni izključno privilegij dobro opremljenih znanstvenih laboratorijev, pač pa tudi posameznikov in skupin, ki poskušajo obnoviti oziroma ponovno obuditi določena znanja in vednosti, ki vsak dan izginjajo ali pa jih kratko malo uničujemo z množično proizvodnjo. Za to moramo biti hvaležni skupini iz Umaga, ki je ta dan oziroma vse tri dni žive Sepomaje omogočila pretok znanja in vedenja. Zdi se, da je dobro vzdušje, ki so ga gostitelji ustvarili, bistveno pripomoglo k tej izmenjavi.

Matej Župančič

GIORNATA INTERNAZIONALE DI STUDI /
MEDNARODNI ŠTUDIJSKI DAN: LUDWIG KARL
MOSER (1845–1918), TRA VIENNA E TRIESTE / MED
DUNAJEM IN TRSTOM / ZWISCHEN WIEN UND
TRIESTE. Trst, 21. novembra 2008

Narodna in študijska knjižnica ter Mestni muzeji za zgodovino in umetnost (Civici Musei di Storia ed Arte) iz Trsta so organizirali enodnevno posvetovanje o dr. L. K. Moserju ob 90-letnici njegove smrti. Inicijativa je izšla iz Komisije za topografijo pri NŠK, tržaški muzeji pa so idejo sprejeli. Kljub temu je večji del priprav slonel na delu in trudu slovenske ustanove. Namen srečanja je bil osvetliti pomen tega sicer neutrudnega, a zaradi političnih in narodnostnih razlogov prezrtega šlezjskega Nemca. Gimnazijski profesor naravoslovja se je v prostem času posvečal speleologiji, arheologiji, favni in flori ter izletništvu. Te dejavnosti je spretno kombiniral in s tem širil zanimanje zanje med mladino in odraslimi. Poleg tega je hitro in stalno poročal o svojih izsledkih in opažanjih doma in na tujem, skoraj izključno v nemško pišočo znanstveno, strokovno in poljudno revije ter časopise. Iz objav je bilo razvidno, da je svojo – predvsem arheološko – dejavnost v okolici Trsta naslonil na mrežo domačih informatorjev, česar ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja njegovi italijanski kolegi niso počenjali. To mu je olajšalo tudi znanje poljskega in češkega jezika. Ob tem se je naslonil na pomoč Prazgodovinske komisije in tudi Osrednje spomeniške komisije na Dunaju, kar je tudi povzročilo v določenih tržaških krogih negotovanje. Ne le to, očitano mu je bilo tudi, da je med najdenimi predmeti nekaj ponaredkov, a kakor je rekel L. H. Barfield, je bil Moser bolj žrtev kot akter prevare. Na Dunaju je ostalo še ne povsem izkoriščeno rokopisno gradivo s poročili obema komisijama, v Trstu pa je prav tako še pretežno neizkoriščeno rokopisno gradivo, ki ga hrani Mestni naravoslovni muzej.

Organizatorji so pridobili kar 12 predavateljev iz Trsta, Kopra, Dunaja, Pulja, Pazina in Ljubljane in tudi poskrbeli za prevajanje. Na razpolago so bili tudi povzetki in prevodi predavanj.

V uvodni besedi je Gino Bandelli (Dipartimento di Scienze dell'Antichità, Università di Trieste) osvetlil naravoslovne in prazgodovinske raziskave v obdobju pozitivizma in tudi multikulturalnosti Trsta 19. stoletja. Res je, da je postajalo mesto znanosti zatemnjeno od "papirnatega" mesta, a uspel je pokazati, da so preživele in obstale globoke korenine mesta znanosti.

Življenjsko pot L. K. Moserja je osvetlila Lidija Rupel iz Trsta. Želje po vpisu na slikarsko akademijo oče Ludwigu Karlu ni mogel in niti ni hotel uresničiti, a zamrla ni nikoli. Sam je v rokopisnem osnutku življenjepisa pokazal na ljubezen do življenja v naravi in na zanimanje za živalstvo v mladih letih, tako študij naravoslovnih znanosti na tedanji dunajski filozofski fakulteti ne prese- neča. Vsa ta znanja je uporabljal od leta 1875 na nemški državni gimnaziji v Trstu. Posebej je poudarila velik delež slovenskih dijakov na tej šoli.

Geolog Karl Mais (Naturhistorisches Museum Wien) se je nehote navezal na predhodno predavateljico, a je pokazal tudi na način vzgoje srednješolskih profesorjev v monarhiji in tudi na njihov delež pri širjenju zanimanja za naravoslovje v mestih, kjer so delovali.

Geologinja Deborah Arbulla (Museo Civico di Storia Naturale Trieste) se je posvetila predmetom, predvsem koščnemu materialu, ki so prispeli v Mestni naravoslovni muzej kot rezultat Moserjeve dejavnosti v jamah. Del "arheološkega" gradiva je bil že izločen in ga je ta muzej predal Mestnemu muzeju za zgodovino in umetnost.

Ornitolog Tomaž Mihelič iz Ljubljane in M. Župančič iz Kopra sta objavila Moserjevo pismo direktorju tržaškega Naravoslovnega muzeja dr. Carlu de Marchesettiju, kjer Moser sprašuje, če so morda naslovniku znani kostni ostanki snežne sove iz depozitov kraških jam. To vprašanje mu je namreč zastavil ugleden paletnolog E. Regàlia iz Firenc. Ob tem Moser še pripiše, da je sam videl v neki jami živo snežno sovo. Avtorja pokažeta, da Moser žive sove po vsej verjetnosti ni videl, da pa so danes znani kostni ostanki te sove iz würmske poledenitve v bližnji Istri.

Brigitta Mader (K.K. Küstenlandforschung, Wien-Triest) je govorila o odnosih K. Moserja s Prazgodovinsko komisijo cesarske akademije znanosti in z Osrednjo komisijo za kulturne dobrine na Dunaju. Tako se je sodelovanje s tema inštitucijama okvirno zelo uspešno začelo že z izkopavanji grobišča v Beramu leta 1883 in nekako zaključilo z izkopom in seveda takojšnjo objavo Socerba 1902–1903. Osvetlila je tudi vlogo posameznih osebnosti, ki so kontaktirale z Moserjem.

Lidija Nikočević (Etnografski muzej Istre iz Pazina) je pripravila za večino poslušalcev majhno presenečenje,

saj je osvetlila Moserjevo etnografsko delo. Ob veliki paradi na Dunaju v čast obletnice vladanja cesarja Franca Jožefa je namreč organiziral več etnografskih skupin s Primorske, ki so nastopile v paradi. Takoj po tem je objavil obsežen prispevek v dunajski *Zeitschrift für österreichische Volkskunde* 5, 1909. Zaradi zadržanosti referentke je prispevek prebrala T. Nikolić.

Stanko Flego iz Trsta je osvetlil nekatere nejasnosti arheološke dejavnosti L. K. Moserja v jamah na Krasu. Na izbranih primerih je pokazal nepravilno lociranje nekaterih jam, do katerega je prišlo zaradi površnega branja objav, ali nepoznavanja dnevnikov, ali pa zaradi poimenovanja jam. Osvetlil je tudi etimologije posameznih imen jam, pa tudi celo napačno etimološko razlago Moserja glede nastanka imena *Pejca* v *Lašci* in zmede, ki je potem nastala. Opozoril je na sekvenco datumov in prisotnost posameznih oseb, ki so bile navzoče ob odkritjih spornih – domnevno ponarejenih – artefaktov. Pomudil se je tudi pri interpretaciji nekaterih člankov glede skeletov v *Jami na Doleh*.

Izostalo je predavanje A. Veluščka (Inštitut za arheologijo Ljubljana) o neolitiki fazi impresso kulture na Krasu, ki je v delu literature opredeljena na osnovi negotovih najdb.

Kristina Mihovilić (Arheološki muzej Istre Pulj) je govorila o rezultatih Moserjevih izkopavanj prazgodovinskega grobišča v Beramu. Ne le da je Moser to prvo prazgodovinsko izkopavanje v Istri nemudoma objavil – predmeti so na Dunaju – pač pa je s svojo dejavnostjo tudi spodbudil ustanovitev "rivalskega" Provincijskega muzeja v Poreču, da bi tako preprečili odhajanje gradiv na Dunaj.

Marzia Vidulli Torlo, Paolo Casari in Anna Crismani, vsi sodelavci tržaškega mestnega Muzeja za zgodovino in umetnost, a tudi avtorji razstave o *Grobišču na Socerbu*, so spregovorili o tej "dvojni" nekropoli. Leta 2002 ji je bila posvečena monografija, del gradiva bi bilo moč s pomočjo terenskih zapisnikov izkopavalca tudi urediti po grobnih celotah, tako za prazgodovinski kot za rimskodobni del.

Naslednji dan so se nekateri udeleženci srečanja zbrali v Kopru, kjer je avtorica Marzia Vidulli Torlo s sodelavko predstavila razstavo *Grobišče na Socerbu*, ki jo je prav tedaj gostil Pokrajinski muzej Koper. Sledil je še ogled Socerba in še posebej ogled Svete jame pod vodstvom F. Malečkarja.

Ob koncu mi je prav prijetno zapisati, da je v celoti potek enega dne pokazal, da kljub včasih morečemu vzdušju vendarle lahko prevlada v Trstu "mesto znanosti", kot je v uvodu dejal G. Bandelli. Organizatorji obljublajo izid Aktov tega srečanja. Morda bi bilo prav, ko bi pridobili tudi še prispevke avtorjev, ki so se z Moserjevo dejavnostjo ukvarjali, pa se iz raznih razlogov niso mogli udeležiti srečanja.